

КУЛЬТУРА ДАЛЕКОГО МИНУЛОГО У ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглядаються питання історії культури середніх віків у спадщині Лесі Українки.

Ключові слова: *Леся Українка, історія культури, середні віки, поетика.*

Abstract

The issues of the history of culture of the Middle Ages in the heritage of Lesia Ukrainka are considered.

Keywords: *Lesia Ukrainka, history of culture, the Middle Ages, poetics.*

Нещодавно ми відзначали 150-ліття з дня народження видатної української поетеси, творча спадщина якої залишатиметься актуальною для нашого народу упродовж усього неосяжного майбутнього. Адже Леся Українка належить до когорти авторів, що утворюють підґрунтя вітчизняної культури і назавжди відчekanені у витоках історії літературної мови. Її ім'я залишатиметься у пам'яті всіх поколінь як символ мужності і боротьби з будь-яким гнобленням, на чому наголошував ще її сучасник Іван Франко, відзначаючи притаманний усій творчості Лесі Українки гарячий заклик до бою за людські права. Навіть тогочасні бунтівні газети були схильні називати поетесу буквально другом робітників і прихильником пролетарського руху. І це цілком зрозуміло, адже на рубежі XIX-XX століть спостерігалася широка активізація суспільно-політичних рухів з узагальненням історичного досвіду різних народів.

Закликаючи своїми творами і самим прикладом свого життя до боротьби за оновлення, за торжество гуманізму, за правду і щастя, Леся Українка проявляла глибокий інтерес до минулого. Вбачаючи в ньому «образ рідної неволі», поетеса прагнула запалити свідомість народу, переконати у необхідності змін і боротьби за ці зміни. Зрозуміло, авторка не писала окремих праць з історії і зокрема з історії середньовіччя, однак і в художніх творах, і в теоретичних роботах неодноразово зверталася до вказаного періоду розвитку людства. Вже в ранній роботі «Стародавня історія східних народів» Леся Українка детально аналізує сутність розвитку історії і культури, довгий і складний шлях становлення, відзначаючи в центрі процесу постійне вдосконалення праці людини з поширенням її впливу на природу. Саме цим шляхом народи переходили до вищих форм буття. Захоплюючись поширеними у той час суспільно-політичними теоріями, авторка розглядає закономірності розвитку феодалізму з надр рабовласницького ладу і появу нових класів зі зміною форм експлуатації, які поступово ведуть до панування буржуазних суспільних відносин. І у своїх поезіях Леся Українка проводить осмислення відповідного історичного матеріалу. Переконаний противник абсолютизму, поетеса відстоює ідею подолання «темряви ночі» через «досвітні вогні» лише шляхом свідомої боротьби самого народу. Наприклад, образи Будівничого і Робітника, якими наповнюється ідейне навантаження «Осінньої казки», подаються лише в нерозривній єдності зі всім народом.

Слід зазначити, що у трактуванні історичних образів середньовіччя Леся Українка часто відступає від традиційного їх зображення, додає власної характеристики, доповнюючи місцевим матеріалом, що значно посилює героїко-романтичні риси. Варто згадати хоча б поеми «Роберт Брюс, король шотландський» чи «Давня казка». Звертання до образів з історії інших народів сприяло ознайомленню українського читача з найкращими здобутками історії і культури цих народів і подальшій розробці вічних тем суспільного життя. Спираючись на ідейно-художні надбання митців інших країн і розвиваючи їх, Леся Українка наповнювала сюжети і образи новим революційним змістом. Поетеса пов'язувала їх з історією рідного краю і проблемами взаємовідносин класів та соціальних груп у їх ставленні до народу («Роберт Брюс, король шотландський»), прогресивної свідомості («Одне слово», «Про велета»), обов'язку митця («Давня

казка», «Що дасть нам силу»). Навіть бурхливі події 1905 року вона відображала через історію середньовіччя, а фантастичні уявлення підкріплювала аналізом реальних фактів свого часу.

Поетапно вивчаючи долю різних народів у процесі їх розвитку протягом століть, Леся Українка доходить висновку, що саме економічна нерівність стає причиною поділу людства на гнобителів та гноблених, чому сприяють війни та клерикальні поневіряння. Водночас поетеса переконана, що визначитися наперед, в якій саме формі відбуватиметься розвиток, неможливо, однак що кожна антагоністична формація загострює суперечності, у неї сумнівів не виникає. Цих питань вона торкалася тією чи іншою мірою у працях, написаних під впливом популярних у її час революційних теорій. Згадаємо хоча б «Передмову до українського перекладу «Маніфесту Комуністичної партії», «Додаток до українського перекладу книги Дикштейна «Хто з чого живе», «Замітки з приводу статті «Політика і економіка», «Утопія в белетристиці». І у процесі написання чисто художніх творів Леся Українка постійно використовувала історичні джерела, хрестоматійні образи та сюжети. Зокрема перед написанням поеми «В катакомбах» поетеса серйозно досліджувала історію християнства, вивчала найдавніші документи, описи апостольських діянь, фрагменти галілейського епосу. Звертання до міфологічної символіки та середньовічних процесів, залучення цієї тематики до художніх творів надавали їм загальнолюдського значення. Разом з тим, оволодівши солідними історичними знаннями, Леся Українка скромно зізнавалася, що її гнітить слабка обізнаність у рідній історії, що вона не відчуває «пахощів» стародавніх епох, а на чужу інтерпретацію не хотіла б покладатися.

Намагання розгледіти провідні історичні тенденції, прагнення справедливості у суспільстві, де не було б розриву між мрією та реальністю – ось характерна риса соціологічних поглядів Лесі Українки. Водночас характеристика героїчного, активне втручання у боротьбу, протест проти будь-якого гноблення, затвердження прогресивних поглядів призводили до бажання створити «новий світ мрії». Так що опрацьовуючи історичні сюжети, поетеса завжди пов'язувала їх з думками про майбутнє, ніколи не обмежувалася самим минулим. В основу художнього осмислення історичних тем вона намагалася покласти суспільно-психологічні та суспільно-економічні аналогії між різними періодами розвитку людства.

Навіть один з найвідоміших драматичних творів Лесі Українки «Камінний господар» - не просто відома драма кохання, а визначний філософський трактат, що порушує проблему духовної свободи, влади, вірності та зради ідеалів. Адже основна ідея драми – це перемога консервативного (образ Командора) над роздвоєною душею жінки, а через неї і над Доном Жуаном.

Наостанок зазначимо, що всі дослідники творчості Лесі Українки підкреслювали її величезну відповідальність щодо історичного матеріалу. Поетеса не уникала можливостей порадитися з фахівцями-істориками, які помічали у неї підхід не тільки художника, а й мало не справжнього вченого, дослідника. Зрозуміло, особливої підтримки Лесі було надано з боку близької їй людини – А.Ю.Кримського, що надсилав потрібні книги й матеріали для детального вивчення питань, яких торкалася поетеса у своїй творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Українка Леся. Збір. творів: у 12 т. – К., Наукова думка, 1975 – 1979 рр.

Starovojt Юрій Леонідович – канд. філол. наук, доц. каф. мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: starovojt.vin@gmail.com

Starovojt Yurii - Candidate of Philology, Associate Professor, Department of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Ланова Владислава Сергіївна – студентка групи 1БС-20б, Факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Lanova Vladyslava Serhiivna - student group 1BS-20b, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.